

Iliustruotoja Reda Tomingas: „Jei ne kambariniai augalai, nuo kompiuterio atsitraukčiau tik pavalgyti“

Reda Tomingas - animacinio kino režisierė, kūrėja, iliustruotoja, kilusi iš Šiaulių, kuri laiką gyvenusi Švedijoje, Danijoje, o šiuo metu su šeima kurianti savo gyvenimą Estijoje. Šiomet Redos iliustruota Daivos Čepauskaitės knyga „Kaip Grikis berniuką augino“ pelnė Lietuvos kultūros ministerijos paskelbto Knygos meno konkurso diplomą. 2019-aisiais šiuo diplomu buvo įvertinta Redos parašyta ir nuotraukomis iliustruota knyga apie kambarinius augalus „Fotosintezė“. O prieš dešimt metų Redos vardas skambėjo „Sidabrinių gervių“ apdovanojimuose, kur jos filmas „Kaltė“ pelnė geriausio animacinio filmo titulą.

Indrė PLIUŠKYTĖ-ZALIECKIENĖ

PASAULIOLIETUVIS.LT

Kaip gyvenimo skirtingose šalyse - Švedijoje, Danijoje, Estijoje - patirtis paveikė jūsų kūrybą?

Iki šiol nesu apie tai susimąščiusi. Tik žinau, kad gyvenimas Estijoje teigiamai paveikė norą kurti. Nes vienatvė prispyrė. Švedijoje ir Danijoje, galima sakyti, išėjau nuo kūrybos. Lankiau visokius piešimo, grafikos ir fotografijos kursus, bet nei parke atsisėdusi piešiau, nei namie ką nors tapiau. Nebent draugei prirėkdavo dar vieno paveikslo. Neįkvepiantis laikas turbūt tada buvo.

Kur randate įkvėpimą kūrybai ir kaip tai skiriasi skirtingose šalyse, kuriose esate gyvenusi?

Man atrodo, įkvėpimo neieškau. Įsiminė kažkur skaitytas sakiny, kad įkvėpimo laukia tik mėgėjai, profesionalas sėda ir dirba. Tai nebūtinai reiškia sėdėjimą prie stalo. Tai gali būti ir susikaupimas apmąstymams. Kai visą dieną galvoji apie įvairias iliustracijos variacijas, kompozicijas, eskizuoji personažus. O ne sėdi ir užsiimi kažkuo kitu, tikėdamasis, kad trenks įkvėpimo žaibas. Kūrybingiausios mano šalys – Lietuva ir Estija. Lietuva, nes čia gimiau, čia pradėjau piešti, mokiausi dailės mokyklose, mane supo kūrybingi žmonės. Labai viena kitą įkvėpdavome su Luka Va, bet dabar ji gyvena Australijoje, o aš Estijoje. Skandinavijoje įkvėpdavo apsilankymai muziejuose. Bet, kaip minėjau, neišnaudojau to įkvėpimo.

Estijoje piešimas gimė iš būtinybės, kaip šiaudo griebimasis, kad nenuskęčiau. Švedijoje jaučiausi labai nelaiminga, kad nekuriu. Bet nieko negalėjau padaryti, nežengiau to žingsnio, kurio reikia. Tik jau prieš grįžimą į Lietuvą porą metų lankiau įvairius dailės kursus. Pamenu, tuomet gyvenimas iškart šviesesnis tapo. Susipažinau su kita kūrybinga lietuvaitė, užsimezgė graži draugystė. Vėliau abi grįžome gyventi į Vilnių. Ji liko, o aš vėl išvažiavau.

Esate pažintinės knygos apie kambarinius augalus „Fotosintezė“ autorė.

Ar sudėtingas buvo rašymo procesas jums kaip žmogui, įpratusiam save išreikšti vaizdais? Kuo kūrybinis rašymo procesas jums skiriasi nuo kūrybinio iliustravimo proceso?

Gana netikėta, bet tas pusmetis, per kurį parašiau knygą, prabėgo kaip viena savaitė. Tačiau rašyti man nėra taip lengva, kaip piešti. Rašant reikėjo nuolat tikrinti faktus, be to, nesu lankiusi jokių rašymo kursų, tad daug abejoju, ar galiu parašyti vienaip ar kitaip. Buvo neįprasta semtis įkvėpimo iš rašytojų, o ne dailininkų. Be to, rašant teko intensyviau dirbti komandoje – bendradarbiauti su fotografe, dizaineriu ir leidyklos vadove. Ėmiau interviu iš dešimt skirtingų žmonių. O iliustruodamas esi labiau vienas. Žinoma, tariasi su menine vadove, redaktore, dizainerė, rašytoja, bet ne taip intensyviai, ir vis tiek esi atsakingas tik už savo dalį – piešinius. Tačiau rašydama laikiausi tos pačios disciplinos, kaip ir piešdama. Dirbau kasdien nuo ryto iki vakaro.

Kokią įtaką jūsų gyvenimui padarė animacinio filmo „Kaltė“ sėkmė prieš dešimt metų?

Negaliu tvirtinti, kad buvo kokia nors įtaka. Pamenu, tais metais negalėjau dalyvauti „Sidabrinių gervių“ teikimo renginyje. Bet buvau laiminga, kad vėliau dėl filmo „Kaltė“ turėjau progą nuvykti į porą kino festivalių. Ir dar man labai graži „Sidabrinės gervės“ statutėlė. Šiuo metu man atrodo, kad animacijos knyga mano gyvenime užversta.

Kaip jūsų kūrybos kelyje atsidaro vaikų knygų iliustracija?

Svajonė iliustruoti knygas vaikams mane lydėjo nuo seno. Net nepamenu, kurioje klasėje garsiai tai suformulavau dailės mokytojai. O ji tik atsakė, kad iš tokio užsiėmimo neišgyvensi. Iliustruoti knygas pradėjau gyvendama Estijoje. Kaip minėjau, gyvendama Tartu jaučiausi labai vieniša. Tuomet viena draugė metė man piešimo iššūkį – kasdien po iliustraciją visą mėnesį. Aš nupiešiau daugiau nei 60 iliustracijų. Beveik visos jos vėliau kabėjo Užupio „Galeroje“ mano personalinėje parodoje „Augalai, gyvūnai ir kiti žmonės“. Tai pastebėjo kita mano draugė, dirbusi leidykloje, ir pasiūlė sukurti iliustracijas vienai pasakų knygai. Taip ir prasidėjo.

Kaip skiriasi jūsų kūrybos procesas, kai kuriate animacinį filmą ir knygos iliustracijas?

Kuriant iliustracijas daug daugiau laisvės, nes pieši sustingusį kadra. Animacijoje svarbiausia yra laikas. Todėl daug planavimo, animatiko bandymų. Nepakanka vien nupiešti personažą, reikia duoti jam gyvybę išreiškiant judesį. Kita vertus, to yra ir piešiant iliustracijas. Skirtingos personažo emocijos knygoje irgi dažniausiai atskleidžiamos ne veido išraiška, bet ir kūno kalba.

Animacinio filmo kūrimas užtrunka daug ilgiau.

Bet kai Vilniaus dailės akademijoje kūriau savo baigiamąjį filmą „Po“, laikas neprailgo. Tai buvo ne pieštinė, o objektų *stop kadro* animacija. Buvo labai linksma patirtis.

Kokia knygos iliustracijų kūrimo proceso dalis jums teikia didžiausią malonumą ir kodėl?

Malonu ieškoti personažų. O smagiausia, kai jau turiu eskizus ir pradėdus spalvinti. Tuomet apima meditatyvi būsena. Ieškau spalvų derinių, užsiimu savotiška

tapyba. Tai turbūt didžiausias malonumas.

Ar skiriasi jūsų darbo procesas iliustruojant eilėraščius ir prozą?

Taip, skiriasi, nes mano iliustruota proza daugiausia buvo pažintinio tipo. Negalėjau per daug nukrypti nuo realybės. Seniau buvau didelė realizmo gerbėja. Troškau iliustruoti enciklopedijas. Aš jaučiu malonumą piešdama kuo tikslesnį gyvūno vaizdą, bet savaip stilizuotą.

Dabar iliustruoju didelę eilėraščių rinktinę. Supratau, kaip smagu, kai kiekviename atvarte nauji personažai ir spalvos. Kuo toliau, tuo labiau noriu kūrybinės laisvės, išdaryti formas ir spalvas.

Kuriant prozai tenka gerokai pasukti galvą, kaip kiekviename puslapyje tuos pačius personažus pateikti kitaip. Ieškai dinamikos, kompozicijų. Bet darbo pradžia niekuo nesiskiria: skaitau tekstus, suku galvą, eskizuoju.

Ar galite kurti bet kur, ar reikalinga kokia nors speciali vieta ar atmosfera?

Geriausia man piešti savo namuose. Kuomet ramu. Dabar nustojau klausytis audioknygų ir muzikos, nes vėl ėmiau mokytis estų kalbos. Tad klausau estiško

radijo.

Nors visada dirbu savo kompiuteriu ir *Wacom* planšete, kartais ištrūkstau iš namų su *iPad'u* po pažastimi ir einu piešti kartu su estų iliustruotojais. Deja, bendraudama nelabai daug nupiešiu. Neįsivaizduoju, kaip galima ką nors nudirbti kavinėje. Na, nebent kitos išeities nebūtų.

Skaičiau, kad kartais naujos idėjos jums ateina prieš pat užmiegant, todėl prie lovos turite pasidėjusi lapą ir popieriaus. Kokių dar turite ritualų ar įpročių, padedančių kurti?

Prieš pradėdama kurti naujai knygai, peržiūriu savo knygų lentyną, pasidairau *Behance* arba *Instagram'e*. Pavyzdžiui, kai kūriau ryklio personažą, norėjau pasitikrinti, kokių ryklių jau yra vaikams sukurta. Nustebino, kad dauguma labai panašūs vienas į kitą. O kartais atvirksčiai – akis užkliūva už kokio netikėto sprendimo, kuris užstringa galvoje ir vėliau pergromuluotas nutūpia ant lapo.

Neretai ilgi pasivaikščiavimai gamtoje veikia kaip ir tie momentai prieš pat miegą. Galvoje iškyla vaizdiniai. Bet tai mažiau patikima. Vakare beveik visad galiu tikėtis gerų idėjų.

Turite nemažai pomėgių – kambariniai augalai, šokio aplink stulpą treniruotės. Galbūt esate sau atradusi dienos struktūrą, sėkmingą formulę, kaip kūrėjui išlaikyti darbo ir poilsio balansą ir sveiką protą bei kūną? Kokia ji jums?

O taip. Tai – biuro valandos. Antraip apima didelis nerimas, kad nieko nespėsiu. Negaliu sau leisti prabangos bimbinti arba dirbti naktimis. Taip nesusitikčiau su šeima. Laisvai samdomo kūrėjo gyvenimo būdo privalumas gal tik tas, kad kai jau nebegali, pasidarai sau laisvą savaitę ar mėnesį.

Šokiai vakare – vienas svarbiausių dalykų mano gyvenime. Net juokinga stebėti, kaip pradėdu didinti krūvį, kai tik ima artintis liūdesys. Augalai man padeda darbo metu. Jei ne jie, turbūt atsitraukčiau nuo kompiuterio tik pavalgyti. O kadangi reikia apžiūrėti, ar kas augalų nepuola, gal kur koks naujas lapas vyniojasi ar žiedas kraunasi, kas valandą truputį pakrutu, pasidžiaugiu žaluma. Labai rekomenduoju!

Bet ir mano diena neidealiai sudėliota. Trūksta laiko pasivaikščiavimams gryname

ore. Ypač šaltuoju metų laiku.

Vis klausiu savęs, jei neauginčiau augalų, ar jie vis tiek nugultų lape? Manau, kad taip. Tad iš esmės tiesioginės įtakos jie neturi, tik tą pagalbinę. Kuomet kurdama aš galiu atsitraukti minutėlei, pailsėti į juos žiūrėdama. Dar tai labai geras eskizavimo subjektas. Taip pat padeda prisivilioti kitus piešėjus pas save į svečius.

Ar kraustantis iš vienos šalies į kitą visi 150 augalų kraustosi kartu su jumis?

Taip. Vasario mėnesį jie kraustėsi iš Vilniaus į Tartu. Nė vienas nesusėjo. Tada (vėl žiemą) - iš Tartu į Taliną.

Gyvenate Estijoje, tačiau iliustruojate Lietuvos leidyklų knygas. Gal darbas per tokį atstumą nuo užsakovų turi savų privalumų? Kokių?

Manau, darbas per atstumą turi daugiau trūkumų. Pavyzdžiui, kartais labai norėčiau susitikti su knygos autore ar autoriumi. Dalyvauti renginiuose. Didžiausias trūkumas tas, kad spausdinant knygą negaliu dalyvauti paruošimo procese spaustuvėje. Patikrinti, ar spalvos geros ir t. t.

Tad kol kas ieškau tų plusų ir aš.

Aktyviai dalyvaujate Lietuvos iliustruotojų bendruomenės gyvenime. Kaip prie jos prisijungėte? Ar bendraujate ir su Estijos iliustruotojų bendruomene? Kuo jos skiriasi?

Su iliustruotojais Lietuvoje daugiausia bendrauju virtualiai. Turime iliustruotojų grupę feisbuke. Bet atvykusi į Lietuvą būtinai noriu susitikti gyvai. Ir visada raginu tuos, kurie vieši Taline, parašyti man. Taip užsimezgė mano draugystė su Greta Alice. O susitikimas su Viktorija Ežiuku Taline baigėsi koncerte Rygoje. Man atrodo, susitikti ir bendrauti su iliustruotojais lengva. Mus sieja daug dalykų, lengvai randame bendrą kalbą.

Bendrauju ir su Estijos iliustruotojais. Negaliu teigti, kad Lietuvos iliustruotojai skiriasi nuo Estijos. Esame labai įvairūs žmonės, nepriklausomai nuo pilietybės.

Vis dėlto skirtumas yra. Tai – kalba. Estiškai šiek tiek moku, bet negaliu palaikyti visaverčio pokalbio. Dažnai sunku suprasti kalbos niuansus. Nors kasdien daugiausia bendrauju anglų kalba, pasiilgstu saviraiškos gimtąja.

Ar iliustruojate ir Estijos leidykloms? Jei taip, kuo šis darbas skiriasi nuo darbo su lietuviais?

Pamažu pradėdau iliustruoti ir Estijoje. Jau ne sykį esu kūrusi iliustracijas vaikiškiems žurnalams. Kol kas didžiausias skirtumas tas, kad dar neteko dirbti su estiška leidykla. Nors jau iliustravau savo pirmą estišką knygą, autorė išleis ją pati, bet su estiško kultūros fondo pagalba.

Estijoje vyrauja didžiulė kūrybinė laisvė. Kiek žinau, iliustracijas retai reikia koreguoti. Tai nebūtinai geras dalykas. Patys estų iliustruotojai rodė ir aptarinėjo nesėkmingus sprendimus, kurių buvo galima išvengti leidyklai, dizaineriui ir iliustruotojui pasitarus.

Gal yra kas nors estiško, ko jums trūksta Lietuvoje, ir lietuviško, ko trūksta Estijoje?

Estijoje man labiausiai trūksta draugų, likusių Lietuvoje. O Vilniuje visada trūkdavo pajūrio. Na ir, žinoma, Estijoje man labiausiai trūksta bendravimo sava kalba temomis, kurios man svarbios.

Kur labiau jaučiatės svečiuose - Lietuvoje ar Estijoje?

Jau nebesijaučiu 100 procentų namie nei Lietuvoje, nei Estijoje. Tik gal savo namuose Taline dar galiu jausti užuovėją. Tačiau šis miestas man vis dar negali jaukumu prilygti Vilniui. Nors Estijos sostinė prie jūros, prie miesto glaudžiasi graži pelkė, netrūksta parkų, jaučiuosi čia tarsi už stiklo. Vakar kaip tik mėginau prisiminti, kurioje Talino vietoje man gera tiesiog būti. Ir negalėjau sugalvoti. Pajūry gera, bet greit apima siaubinga melancholija... O Lietuvos pajūris visada asocijuojasi su laiminga vaikyste.

- Dėkoju už pokalbį!

Nuotraukose Redos Tomingas piešiniai. Asmeninio archyvo nuotr.

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.